

Representantforslag 125 S

(2012–2013)

fra stortingsrepresentantene Robert Eriksson, Torbjørn Røe Isaksen, Laila Dåvøy og Borghild Tenden

Dokument 8:125 S (2012–2013)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Robert Eriksson, Torbjørn Røe Isaksen, Laila Dåvøy og Borghild Tenden om tiltak mot barnefattigdom i Norge

Til Stortinget

Bakgrunn

Norge er et av verdens rikeste land, og forekomsten av fattigdom er lav sammenliknet med andre land. Men også i Norge finnes det mennesker som står utenfor viktige sosiale arenaer på grunn av dårlig økonomi eller dårlige levekår. Ofte henger dårlig økonomi og dårlige levekår sammen. Dersom personer blir stående utenfor arbeidslivet og andre viktige arenaer over tid, øker dette faren for varig utenfor-skap. Dette har store omkostninger for det enkelte menneske og for samfunnet som helhet. Det er særlig grunn til bekymring når det gjelder barn og unge.

Arbeid er en kilde til inntekt, økonomisk trygghet, selvrespekt og selvrealisering. Høy sysselsetting bidrar til å sikre velferdsstaten, utjevne økonomiske og sosiale forskjeller og forebygge fattigdom. Noen mennesker kan av ulike grunner ikke arbeide. Da er det viktig å ha en forsvarlig inntektssikring.

Barnefattigdom i Norge dreier seg ikke bare om sosial nød eller om mangel på forbruksvarer. Fattigdom i Norge handler heller ikke om å sammenligne seg med de rikeste. For barna handler fattigdom først og fremst om manglende mulighet til å delta i aktiviteter på lik linje med andre barn. I et samfunn hvor det i økende grad koster penger å vokse opp, vil lav inntekt få konsekvenser for barna – både på kort og lang sikt. Det handler rett og slett om at barna faller

utenfor deler av det sosiale livet, fordi idrett, fødselsdager og skoleturer koster for mye.

Det blir stadig flere barn som vokser opp i fattige familier i Norge. Fra 2000 til 2006 økte barnefattigdommen fra 5,8 prosent til 7,9 prosent. I reelle tall betyr dette en økning fra 58 000 til 85 000 barn. Antall barn i lavinntektsfamilier har fortsatt å øke, også etter 2006. Dette skjer til tross for at den rød-grønne regjeringen gikk til valg i 2005 på at fattigdomsbekjempelse ikke var vanskelig, men kun handlet om «politisk vilje». I 2010 var det om lag 102 000 barn som vokste opp i lavinntektsfamilier, ifølge EUs lavinntektsdefinisjon, jf. oppslag i Dagsavisen den 6. november 2012, i familier med vedvarende lav inntekt.

Barnefattigdom rammer spesielt barn av foreldre med lav utdanning, foreldre uten fast arbeid og foreldre med ikke-vestlig innvandringsbakgrunn. Barn i store husholdninger, med enslig forsørger, i husholdninger som mottar sosialhjelp eller er velferdsstatsavhengige er også utsatt.

Enslige forsørgere, barnerike familier med innvandrerbakgrunn og mottakere av økonomisk sosialhjelp er overrepresentert når det gjelder barnefattigdom i Norge. Det er særlig for innvandrere med landbakgrunn fra Øst-Europa, Afrika, Asia og Latin-Amerika det har vært en klar økning.

Nærmere om fattigdom blant barn og unge

Ved internasjonale sammenlikninger av omfanget av fattigdom i ulike land legges gjerne en inntektsbasert definisjon av fattigdom til grunn. Fattigdom sees i forhold til det gjennomsnittlige inntektsnivået i samfunnet. Det er vanlig å definere inntektsfattigdom som «en inntekt som er mindre enn x prosent av medianinntekten» i det aktuelle landet i et gitt år. To vanlige mål er basert på anbefalinger fra henholdsvis OECD og EU. EU bruker 60 prosent av me-

dianinntekten for å definere fattigdom, mens OECD bruker 50 prosent av medianinntekten. I tillegg benyttes to ulike ekvivalensskalaer, der EU legger noe mer vekt på husholdningenes stordriftsfordeler enn det den gamle OECD-skalaen gjør. EU kaller det «risk of poverty». De mener altså ikke at det er en faktisk fattigdomsgrense, men et mål for når man kan snakke om økt risiko for å være fattig.

Andelen barn som lever i lavinntektsfamilier har økt det siste tiåret, men gikk ned fra 2008 til 2009 og har holdt seg på omtrent samme nivå i 2010. I underkant av åtte prosent av barna som bor i Norge opplever vedvarende lavinntekt i perioden 2008–2010 ifølge EUs lavinntektsmål. Ved bruk av OECDs lavinntektsmål er andelen noe lavere, fem prosent. Innvandrerbarn er klart overrepresentert. Fire av ti barn med vedvarende lavinntekt har innvandrerbakgrunn. Særlig høy er andelen i husholdninger med bakgrunn fra Irak, Afghanistan og Somalia, men også barn med bakgrunn fra Pakistan, Tyrkia, Marokko og Russland er overrepresentert.

Dersom man tar utgangspunkt i FN's liste over 14 grunnleggende goder som er viktige for barns levekår i den rike industrialiserte verden, ser man at kun 1,9 prosent av barn i Norge er fattige. Land øst og sør i Europa har ifølge denne listen langt høyere andel fattige barn. Høyest er Romania med 70 prosent fattige barn. Ifølge FN's liste er det følgende 14 grunnleggende goder som er viktige for barns levekår:

1. Tre måltider om dagen.
2. Minst ett måltid om dagen med kjøtt, kylling eller fisk (eller tilsvarende vegetarisk).
3. Frisk frukt og grønnsaker hver dag.
4. Bøker tilpasset barns alder og kunnskapsnivå (ikke inkludert skolebøker).
5. Utendørs fritidsutstyr (sykkel, rulleskøyter m.m.).
6. Faste fritidsaktiviteter (idrett, spille instrumenter, delta i ungdomsorganisasjoner m.m.).
7. Innendørsleker (minst ett per barn).
8. Penger nok til å være med på skoleturer og andre aktiviteter.
9. Et stille sted med nok rom og lys til å gjøre hjemmelekser.
10. Internettforbindelse.
11. Noen nye klær (ikke bare brukte).
12. To par sko som passer (inkludert minst ett par allværssko).
13. Muligheten innimellom til å invitere venner hjem for å leke og spise.
14. Muligheten til å feire spesielle anledninger som fødselsdager, religiøse markeringer m.m.

En slik innfallsvinkel til barnefattigdom vil være mer opptatt av hvilke goder et barn reelt sett har tilgang til i stedet for plasseringen på inntektsstatistik-

ken. Det gir også et godt bilde av hvilke problemstillinger som må adresseres for å bekjempe barnefattigdom.

Frivilligheten som samspillpartner for å bekjempe barnefattigdom

Et økende antall barn i Norge vokser opp i familier med en inntekt under fattigdomsgrensen. Disse barna kan ikke delta på de samme fritidsaktivitetene som klassekameratene, og de har ofte ingen ferieturer å snakke om etter sommerferien. Altfor mange barn forteller om en oppvekst hvor de føler seg utenfor og mistrives i hverdagen.

Allerede i dag bidrar de frivillige organisasjonene på en utmerket måte med å tilby lek og aktiviteter på en trygg sosial arena til barn og unge som ikke har mulighet til å delta i andre organiserte fritidsaktiviteter.

Frivillige organisasjoner som blant annet Kirkens Bymisjon og Røde Kors gir også tilbud om ferie for familier som lever i en situasjon med svak økonomi, og der hvor barna ikke får oppleve dette på annen måte. Med tanke på at antall barn som vokser opp i fattige familier har økt, har også pågangen til disse arrangementene økt de siste årene. Dessverre er resultatet at de frivillige organisasjonene ikke makter å gi et stort nok tilbud i forhold til det faktiske behovet. Målgruppen for dette tilbudet er barn som kommer fra barnevernet, via Nav-kontoret, og gjennom helse-tjenesten i skolen.

Mange barn og unge i Norge får ikke den hjelpen de trenger med leksene hjemme. Det kan være mange ulike årsaker til dette. Men uten hjelp med leksene kan det bli vanskelig å mestre skolehverdagen. Frafallet fra skolen er en av de største samfunnsutfordringene man står overfor i Norge i dag. Det er en nær sammenheng mellom svake karakterer i grunnskolen og senere frafall i videregående skole. Det er også en tydelig sammenheng mellom frafall og svak tilknytning til arbeidsmarkedet.

Frivillige organisasjoner bidrar i dag med leksehjelp, hvor frivillige leksehjelpere legger til rette for mestring, motivasjon og et godt læringsmiljø. På leksehjelpen møter elevene voksne personer med fagkunnskap og erfaring. De frivillige har tid til å hjelpe hver enkelt elev i en én-til-én-situasjon, i et miljø med trygge rammer.

Nav og det offentliges rolle for å forhindre barnefattigdom

De fleste forskere er enige om at de universelle og forebyggende tiltakene mot barnefattigdom virker. Dette dreier seg om den generelle oppvekst-, utdannings- og arbeidsmarkedspolitikken. Det å fullføre skolegang og utdanning og det å ha arbeid gir stor grad av beskyttelse mot fattigdom. Det samme gjelder en god oppvekstpolitikk, gode og inkluderende

barnehager, skoler og fritidsaktiviteter. Forskere trekker også fram betydningen av billige og/eller subsidierte barnehager og skolefritidsordninger og arbeid for å motvirke frafall fra videregående opplæring.

I 2012 gjennomføres landsdekkende tilsyn der fylkesmannen ser på hvordan Nav-kontorene behandler søknader om økonomisk sosialhjelp fra personer som har forsørgeransvar for barn. De undersøker om kommunen sikrer at søkerens situasjon blir kartlagt i tilstrekkelig grad og om det blir gjort individuelle vurderinger. Tilsynet som er foretatt hittil tyder på at det fortsatt tas avgjørelser der barns behov ikke blir tilstrekkelig ivaretatt. Fylkesmannens tilsyn er viktig for å påse at tjenestene utføres i tråd med lov og forskrift. Kommunen i Nav har et ansvar for at ansatte har tilstrekkelig kunnskap og ferdigheter for å utføre arbeidet. Alle landets fylkesmenn får opplæring i det nye rundskrivet. De skal deretter gi opplæring til Nav-ansatte og Nav-ledere.

Arbeid er det viktigste virkemiddelet mot fattigdom. Noen foreldre vil bruke lang tid på å komme i arbeid. Da er det viktig at hjelpeapparatet ser barna og bidrar til å iverksette avhjelpende tiltak. Både Nav og barnevernet kan bistå familier som sliter økonomisk, slik at barn og unge får delta i skole- og fritidsaktiviteter på lik linje med andre barn. Barn av mottakere av økonomisk stønad er en sårbar gruppe. For familier som mottar økonomisk stønad, regnes kostnader for barns deltakelse i fritidsaktiviteter og utstyr til slike aktiviteter som en del av livsoppholdet etter loven. Nav-kontorene har dermed plikt til å ta slike kostnader med i vurderingen ved utmåling av økonomisk stønad.

Oppsummering

De viktigste tiltakene for å bekjempe fattigdom, inkludert barnefattigdom, vil på lang sikt være en god, sosialt utjevne skole og et åpent arbeidsliv med plass til alle. Det vil likevel alltid være noen som faller utenfor, permanent eller midlertidig. Barn som vokser opp i lavinntektsfamilier kan ikke på noen måte lastes for den økonomiske situasjonen de er i, og samfunnet bør derfor ta et ekstra ansvar for å sikre at denne gruppen blir inkludert på så mange arenaer som mulig på en likeverdig måte. De foreliggende forslagene vil ikke en gang for alle løse fattigdomsproblematikken, men de vil være ett viktig skritt på veien mot en bedre fattigdomspolitik.

Forslagsstillerne mener at offentlig finansierte velferdstjenester, samarbeid mellom ulike forvaltningsnivåer og etater, samt et bedre samspill med de frivillige organisasjonene, er nødvendig for å gi et mangfold og godt tilbud til vanskeligstilte. Allerede i dag stiller de frivillige organisasjonene opp på en utmerket måte hvor det offentlige ikke strekker til, og

på den måten hjelper de mange barn i en vanskelig situasjon med tilbud om aktivitet og deltakelse.

Forslagsstillerne mener derfor det er viktig at man utvikler et enda bedre og større samspill mellom frivilligheten og det offentlige slik at flere barn som lever i fattige familier kan få tilbud om aktivitet, og hvor man kan bryte med den negative sosiale sirkelen. Frivilligheten vil på den måten være en viktig medspiller i kampen mot barnefattigdom på de områder den det offentlige ikke strekker til.

Forslagsstillerne viser for øvrig til at representantene som står bak dette forslaget, hver for seg eller sammen har fremmet flere ulike tiltak de siste årene for å bekjempe og motvirke fattigdom i Norge, og spesielt blant barn. Dette gjelder en rekke forslag. Forslagsstillerne viser videre til at deres respektive partier hadde en større og mer målrettet satsing mot barnefattigdom i sine alternative statsbudsjett for 2013 enn det regjeringen mente var tilstrekkelig. De forslagene som følger er tiltak disse partiene uten videre er enige om. Partiene har videre en klar intensjon og politisk vilje om et kraftig løft for innsatsen mot barnefattigdom ved et nytt flertall etter valget høsten 2013.

Forslag

På den bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen trappe opp tilskuddsordninger til frivillige organisasjoner som yter fritidstilbud til fattige og vanskeligstilte barn.
2. Stortinget ber regjeringen sikre at alle barn fra økonomisk vanskeligstilte familier har tilgang på utstyrslån til fritidsaktiviteter og ordninger tilsvarende opplevelseskort, organisert enten i regi av det offentlige eller i regi av frivillige organisasjoner.
3. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å styrke inkluderingstiltak i regi av frivillige organisasjoner og kommuner.
4. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å tilby gratis barnehageplass til alle barn av flyktinger hvor begge foreldrene deltar i introduksjonsprogrammet.
5. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å styrke tilbudet til barn og unge rammet av fattigdom og dårlig oppvekst- og levekår i kommuner med storbyproblematikk.
6. Stortinget ber regjeringen legge frem en opptrappingsplan for psykisk helsevern for barn og unge.
7. Stortinget ber regjeringen legge til rette for økt tilgjengelighet av og faste åpningstider for skolehelsetjenesten og helsestasjoner.

8. Stortinget ber regjeringen i langt større grad ta i bruk sosialt entreprenørskap i bekjempelsen av barnefattigdom.
9. Stortinget ber regjeringen styrke koordineringen mellom barnevernet og Nav for å sikre at barnevernsbarn ikke faller utenfor arbeidslivet i overgangen til voksen alder.
10. Stortinget ber regjeringen styrke kommunenes tilbud om råd og veiledning til personer med økonomiske problemer.
11. Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige forslag til lovendringer slik at kommunene ikke kan foreta avkorting i foreldrenes sosialhjelp når de har barn under 18 år som bor hjemme og som har egen inntekt under den skattemessige friinntektsgrensen.
12. Stortinget ber regjeringen igangsette et forsøksprosjekt med det formål å styrke samarbeidet mellom arbeidsmarkedsbedriftenes utdannings-tilbud og de videregående skolene. Formålet med et slikt prosjekt skal være å fange opp elever som står i fare for å falle ut av det ordinære skoleløpet.
13. Stortinget ber regjeringen igangsette et forsøksprosjekt mellom Nav og dagligvarebransjen, hvor ungdom som har falt ut av videregående opplæring gis mulighet til å kvalifisere seg gjennom dagligvarebransjens bransjeskoler.
14. Stortinget ber regjeringen igangsette et treårig landsomfattende «sommerjobbprosjekt», etter modell fra Kristiansand kommune, målrettet mot ungdom mellom 16–22 år med behov for spesiell oppfølging, og hvor ungdommene enten har falt ut av videregående skole og/eller vært i kontakt med barnevernet eller sosialtjenesten.

30. april 2013